

Sygn. akt I CZ 49/14

POSTANOWIENIE

Dnia 6 sierpnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa "P." Spółki z o.o. w W.
przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej [...], po
rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 6 sierpnia 2014 r.,
zażalenia strony pozwanej na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 14 marca 2014 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji.

UZASADNIENIE

Powódka Przedsiębiorstwo P. sp. z o.o. wniosło o zasądzenie od pozwanego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej [...] kwoty 450 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 28 stycznia 2012 r. tytułem zwrotu wadium, na podstawie bezpodstawnego wzbogacenia. Postanowieniem z dnia 25 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w W. odrzucił pozew, gdyż ocenił, że wyłączny sposób dochodzenia roszczeń z tytułu wadium normują art. 180-198 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r., Nr 113, poz. 759, ze zm. dalej: „p.z.p.”), a wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 r. zostało oddalone odwołanie powódki dotyczące zwrotu wadium,

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 4 października 2012 r. w wyniku zażalenia powódki zmienił zaskarżone postanowienie i odmówił odrzucenia pozwu. Swe rozważania odniósł do jego zdaniem bezspornego stanu faktycznego sprawy. Wskazał, że postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego w trybie przetargu nieograniczonego zostało wszczęte w dniu 15 czerwca 2011 r. a więc pod rządami ustawy - Prawo zamówień publicznych, w brzmieniu nadanym jej ustawą nowelizującą z dnia 2 grudnia 2009 r., która weszła w życie dnia 29 stycznia 2010 r. (Dz.U. Nr 223, poz. 1778). Odwołując się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 456/09, LEX nr 599571, wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2011 r., V CSK 475/10, LEX nr 1108492 i do znowelizowanych art. 179 i 180 p.z.p. wyraził pogląd, że wykonawcy, którego wadium zostało niezasadnie zatrzymane, służą środki ochrony prawnej przewidziane w Prawie zamówień publicznych, co nie wyklucza jednak możliwości domagania się przez niego przed sądem powszechnym zwrotu tego świadczenia tytułem bezpodstawnego wzbogacenia. Wyrok Krajowej Izby Odwoławczej oddalający odwołanie powoda przesądził jedynie o tym, że zatrzymanie przez pozwanego wadium nastąpiło zgodnie z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych, co stanowi jedną z przesłanek roszczenia i może rzutować na rozstrzygnięcie merytoryczne sprawy, ale nie na odmowę jej rozpoznania przez sąd powszechny.

Po rozpoznaniu sprawy wyrokiem z dnia 13 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo, wskazując, że w sprawie sporna była zasada

odpowiedzialności strony pozwanej, natomiast okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sporu miały w istocie charakter bezsporny.

Jako takie okoliczności wskazał: że ogłoszeniem z dnia 15 czerwca 2011 r. pozwana wszczęła postępowanie o udzielenie zamówienia publicznego prowadzonego w trybie przetargu nieograniczonego w przedmiocie robót budowlanych. Strona powodowa przystąpiła do tego postępowania przez złożenie ofert wnosząc zarazem wadium w postaci gwarancji ubezpieczeniowej na łączną kwotę 450.000 zł. Pismem z dnia 26 sierpnia 2011 r. pozwana na podstawie art. 26 ust. 3 w zw. z art. 24 ust. 2 pkt 4 p.z.p. wezwała powódkę do uzupełnienia braków złożonych ofert, wskazując szczegółowo, w jakim zakresie nie spełniają one wymogów specyfikacji istotnych warunków zamówienia, wyznaczając jej jednocześnie ostateczny termin na uzupełnienie tych braków do dnia 5 września 2011 r. i pouczając, że jeśli braki te nie zostaną usunięte w terminie, to strona pozwana zatrzyma wadium na podstawie art. 46 ust. 4a p.z.p. Powódka ustosunkowała się do pisma pozwanego.

Następnie w dniu 9 września 2011 r. strona pozwana zawiadomiła powódkę o wyniku przedmiotowego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, a także o fakcie wykluczenia jej z niego na podstawie art. 24 ust. 2 pkt 4 p.z.p., ze względu na niewskazanie, że spełnia ona warunki udziału w postępowaniu. W piśmie tym pozwana wskazała, że powódka nie usunęła braków złożonych ofert ze względu na nieprzedstawienie dokumentu, iż robota budowlana pod nazwą „Budowa topialni żeliwiakowej w K. S.A.” została wykonana zgodnie z zasadami sztuki budowlanej i prawidłowo ukończona, niepodanie informacji o powierzchni budynków w zakresie zadania 1, 2, 4, 5 i 6, niewykazanie, osoby posiadającej doświadczenie przy budowie co najmniej jednej stacji paliw, gdyż udzielone wyjaśnienia nie dowodziły, że wykonana robota pod nazwą „P. - wymiana zbiorników paliwowych. Modernizacja peronów i zadaszenia” była budową w rozumieniu art. 3 ustawy prawo budowlane. Jednocześnie pozwana powołując się na przepis art. 46 ust. 4 a ustawy p.z.p. zatrzymała wadium, zaś oferty w zakresie zadań nr 1, 2, 4, 5 i 6 odrzuciła.

Powódka zakwestionowała prawidłowość tej decyzji pozwanego i złożyła odwołanie do Prezesa Krajowej Izby Odwoławczej. Wyrokiem z dnia 30 września 2011 r. wydanym w sprawie o sygn. akt KIO .../11, Krajowa Izba Odwoławcza oddaliła odwołanie powódki, uznając zatrzymanie wadium za uzasadnione, gdyż powódka nie uzupełniła braków złożonych ofert wskazanych w wezwaniu pozwanego z dnia 26 sierpnia 2011 r. Od wyroku Krajowej Izby Odwoławczej strona powodowa nie wniosła skargi do sądu powszechnego.

W tym stanie rzeczy, jego zdaniem należało uznać, że w sprawie kwestia legalności zatrzymania wadium przez pozwanego została już przesądzona wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 roku. Przedmiotem tej oceny była bowiem prawidłowość czynności pozwanego polegającej na zatrzymaniu wadium, a mianowicie, czy zamawiający postąpił zgodnie z unormowaniami zawartymi w art. 46 ust. 4a w zw. z art. 26 ust. 3 i art. 25 ust. 1 p.z.p. W rezultacie, doszedł do wniosku, że wyrok Krajowej Izby Odwoławczej przesądził, iż zatrzymanie przez pozwanego wadium nastąpiło zgodnie z przepisami ustawy - Prawo zamówień publicznych, odwołując się przy tym do poglądu prawnego Sądu Apelacyjnego zawartego w uzasadnieniu postanowienia odmawiającego odrzucenia pozwu.

Sąd Okręgowy podniósł, że zgodnie z art. 197 ust. 1 p.z.p. orzeczenie Krajowej Izby Odwoławczej ma moc prawną na równi z wyrokiem sądu powszechnego. Skoro wyrok taki ma taką samą moc, jak wyrok sądu powszechnego, to orzeczenie to stosownie do art. 365 § 1 k.p.c. wiąże Sąd rozpoznający niniejszy spór. Wyraził pogląd, że moc wiążąca prawomocnego orzeczenia zapadłego między tymi samymi stronami w innej sprawie polega na zakazie dokonywania ustaleń i ocen prawnych sprzecznych z ustaleniami i ocenami dokonanyymi w sprawie już osądzonej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28.03.2012 r., II UK 327/11, LEX nr 1214585 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.09.2011 r., I BU 2/11, LEX nr 1101320).

Niezależnie od związania wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 r., odwołując się do niespornego stanu faktycznego sprawy, podniósł, że podziela ocenę prawną sprawy dokonaną przez Krajową Izbę

Odwoławczą. Podkreślił przy tym, że sama powódka wyjaśniła na rozprawie przed tym organem, że nie złożyła listu referencyjnego z dnia 20 czerwca 2011 r., potwierdzającego prawidłowe wykonanie i zakończenie objętych nim robót, bowiem przez niedopatrzenie pracownika, do oferty załączony został inny dokument z dnia 17 czerwca 2009 r. Podkreślił, że brak złożenia wymaganego dokumentu w określonym w wezwaniu terminie wywołuje skutek w postaci wykluczenia wykonawcy z postępowania na podstawie art. 24 ust. 2 pkt 4 p.z.p., niezależnie od faktycznych przyczyn, które dodatkowo leżały po stronie samego wykonawcy.

W rezultacie Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw do stwierdzenia naruszenia przez zamawiającego w toku postępowania art. 24 ust. 2 pkt 4, art. 7 ust. 1 oraz w konsekwencji art. 46 ust. 4a p.z.p. W rezultacie przyjął, że powódka nie jest uprawniona do domagania się od pozwanego zwrotu wartości wadium na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, albowiem nie została zrealizowana zasadnicza przesłanka tej odpowiedzialności, tj. brak bezprawności działania strony pozwanej. Oddalił wnioski dowodowe powódki zgłoszone w pozwie o przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków, uznając je za bezprzedmiotowe, skoro okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy miały charakter bezsporny. Oddalił także wniosek strony powodowej o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci opinii prawnej stanowiącej załącznik do pisma powódki z dnia 11 stycznia 2013 r. Wskazał, że zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem ustaleń w toku postępowania dowodowego są jedynie fakty, a nie poglądy prawne. Potraktował tą opinię prawną jako pogląd prawny zaprezentowany przez stronę powodową, którego nie podzielił.

Powódka w apelacji w pierwszej kolejności wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, a ewentualnie, w razie uznania przez Sąd drugiej instancji, że zachodzą podstawy do uchylenia wyroku o wydanie takiego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, Domagała się także przeprowadzenia dowodu z przesłuchania trzech świadków zawnioskowanych w pozwie.

Wyrokiem z dnia 14 marca 2014 r Sąd Apelacyjny w uwzględnieniu apelacji powódki uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania,

ze względu na nierozpoznanie przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy Zakwestionował związanie w sprawie wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 r. Podniósł, że pojęcie „prawomocność” jest atrybutem tylko orzeczeń sądowych i w rezultacie Sąd Okręgowy przyjmując związanie Krajowej Izby odwoławczej nie zbadał czy istniała materialno-prawna podstawa zatrzymania wadium określona w art. 46 ust 4 p.z.p. W zażaleniu na ten wyrok pozwany wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, zarzucając naruszenie art. 394¹ § 1¹ k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uzasadnieniu projektu nowelizacji art. 394¹ § 1¹ k.p.c. dokonanej ustawą z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) - wskazano, że kompetencja do uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania jest nadużywana przez sądy drugiej instancji i to także obecnie, gdy obowiązujący model postępowania cywilnego zakłada, że druga instancja jest instancją merytoryczną, w ramach której rozpoznanie sprawy powinno nastąpić *ex novo* i prowadzić do wydania rozstrzygnięcia kończącego spór pomiędzy stronami.

Zgodnie z art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. uchylenie wyroku połączone z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji może nastąpić w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji i zniesienia postępowania w zakresie dotkniętym nieważnością, nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji oraz wtedy, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć skontrolowaniu, czy zostało ono prawidłowo wydane w jednej z wymienionych wyżej sytuacji. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zamiast - co powinno być regułą - kończącego postępowanie w sprawie.

Środek odwoławczy unormowany w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przy całej swojej specyfice, pozostaje zażaleniem; nie służy zatem ocenie prawidłowości czynności procesowych sądu podjętych w celu wydania rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, ani także zaprezentowanego przez ten sąd poglądu na temat wykładni prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie. Kontrola Sądu Najwyższego o określonych wyżej granicach nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu, ani także apelacji i nie polega na merytorycznym badaniu stanowiska sądu drugiej instancji, co do przepisów prawa materialnego mających zastosowanie w sprawie (za postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2013 r., II CZ 86/13, LEX nr 1421807).

Sąd drugiej instancji był związany swym postanowieniem zmieniającym postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 25 maja 2012 r. i odmawiającym odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej, skoro sam je wydał (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2009 r., V CSK 405/08, OSNC-ZD 2010, nr 2, poz. 44). Trafnie więc w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny nie zajmował się tą kwestią, a więc pozostawała ona poza zakresem zaskarżonego rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego. Pojęcie istoty sprawy dotyczy jej aspektu materialnego i w tej jedynie płaszczyźnie w ramach rozpoznawanego zażalenia, mógł być oceniany zarzut jej nierozpoznania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2002 r., IV CKN 1298/00, Lexis Nexis nr 378991).

W tym stanie rzeczy należało rozważyć, czy Sąd pierwszej instancji rzeczywiście nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.). W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP

2003, nr 3, poz. 36, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635, z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Wprawdzie Sąd pierwszej instancji przyjął, że jest związany wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 r., oddalającym odwołanie powódki od zatrzymania przez pozwanego wadium i zakwestionował ten pogląd Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku, niemniej w okolicznościach sprawy nie oznaczało to jeszcze, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy. Trzeba bowiem zwrócić uwagę, że Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 4 października 2012 r. sam wyraził odmienny pogląd prawny, że „wyrok Krajowej Izby Odwoławczej oddalający odwołanie powoda przesądził jedynie o tym, że zatrzymanie przez pozwanego wadium nastąpiło zgodnie z przepisami ustawy Prawo zamówień publicznych, co stanowi jedną z przesłanek roszczenia i może rzutować na rozstrzygnięcie merytoryczne sprawy”.

Przed wszystkim jednak - abstrahując od związania - Sąd pierwszej instancji szeroko badał, czy zachodziły okoliczności, które w świetle hipotezy normy zawartej w art. 46 ust 4a p.z.p. uzasadniały zatrzymanie wadium przez stronę pozwaną, tj. także rozpoznawał przesłankę bezpodstawności wzbogacenia, a pozostałe wymagania tej podstawy odpowiedzialności nie budziły zastrzeżeń stron. Przedstawiając w tej materii bezsporne fakty ocenił, że nie stanowią one wystarczającej podstawy do zastosowania art. 405 i następnych k.c. Ewentualna niezupełność wziętych pod uwagę okoliczności faktycznych, w świetle przedstawionej przez Sąd Apelacyjny judykatury dotyczącej wykładni art. 46 ust. 4a p.z.p., nie dawała podstawy do przyjęcia. nierozpoznania istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe w pełnym zakresie poza przesłuchaniem trzech świadków, zawnioskowanych w pozwie. Jeżeli więc Sąd Apelacyjny stał na stanowisku, że nie jest związany wyrokiem Krajowej Izby Odwoławczej z dnia 30 września 2011 r., to nic nie stało na przeszkodzie, aby ten dowód przeprowadzić w postępowaniu drugoinstancyjnym.

Skoro więc zażalenie okazało się uzasadnione, to należało orzec jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

